

de Kinderombudsman.
wij laten van je horen

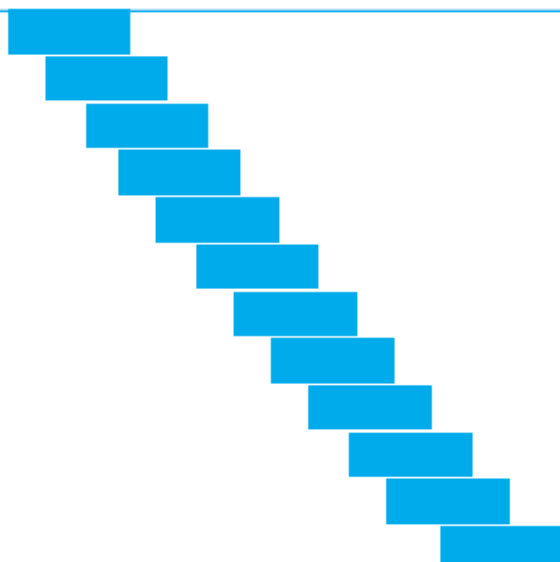

Procesanalyse

Van de hulpverlening aan een minderjarige

Datum: 19 november 2013

Rapportnummer: KOM/007/2013

Inleiding

De Kinderombudsman heeft klachten ontvangen van Peter¹ en zijn ouders over de hulpverlening voor Peter vanaf het moment dat zijn situatie escaleerde medio 2008 tot het vinden van de juiste behandelplek voor hem eind 2010. Peter geeft aan dat hij daarbij een keur aan instellingen en instanties voorbij heeft zien komen, zonder dat hij de juiste zorg kreeg. In het bijzonder hebben hij en zijn ouders klachten over Bureau Jeugdzorg Zeeland (BJZ), accommodatie voor gesloten jeugdzorg Icarus en gesloten jeugdzorgvoorziening Tender Lievenshove afdeling Paljas Plus, tegenwoordig Just, Lievenshove.

De klachten hebben grotendeels de jaartermijn overschreden.² Hierdoor heeft de Kinderombudsman geen onderzoek meer gedaan naar de concrete klachten. Omdat de Kinderombudsman het wel van belang vindt om na te gaan hoe de hulpverlening van Peter vanaf 2008 tot eind 2010 is verlopen en eventuele knelpunten in beeld te krijgen, is een procesanalyse uitgevoerd naar de rol die BJZ, Icarus en Paljas Plus hebben gespeeld. De centrale vraag daarbij is: Welke meerwaarde/bijdrage hebben BJZ, Icarus en Paljas Plus in de periode van 2008 tot eind 2010, of gedeelten daarvan, uiteindelijk kunnen leveren aan het vinden van een passend antwoord op de problemen van Peter en het geven van een juiste invulling van het recht op zorg, ontwikkeling (inclusief onderwijs) en gezondheid?

Het doel van de analyse is een bijdrage te leveren aan eventuele verbeteringen in het hulpaanbod en de ketensamenwerking tussen de verschillende hulpverleningsinstanties, wat het belang van het kind ten goede komt. De bevindingen van het onderzoek worden geplaatst in het licht van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Hieronder volgen eerst de conclusie van dit onderzoek. Daarna volgen achtereenvolgens de analyse en de bevindingen van het onderzoek waarop de analyse en conclusie gebaseerd zijn. Tot slot volgt een bijlage met het toetsingskader.

Conclusie

Goede en passende zorg, daar heeft ieder kind recht op. Ondanks een veelheid aan instanties in Nederland blijkt uit de procesanalyse in de zaak van Peter goede zorg toch niet te lukken voor een kind als Peter met een complexe zorgvraag. Hoewel de indruk bestaat dat de organisaties welwillend waren, kwam die zorg immers niet tot stand. De afgelopen jaren moeten hierdoor voor Peter en zijn ouders zeer ingrijpend zijn geweest.

Uit de procesanalyse komt een aantal elementen naar voren waardoor de goede zorg bij Peter niet tot stand kwam. Verder geven de betrokken instanties aan dat voor goede zorg goed opgeleid en toegerust personeel nodig is, financiële middelen en een geïntegreerde psychiatrische en psychologische zorg in de gesloten jeugdzorg.

De casus van Peter is er één, maar de Kinderombudsman bereiken meer verhalen zoals die van Peter. De Kinderombudsman heeft met deze procesanalyse in kaart gebracht waar het in zaken zoals

¹ Dit is een gefingeerde naam.

² Zie artikel 11d, eerste lid Wet Nationale ombudsman juncto artikel 9:24, eerste lid sub b Algemene wet bestuursrecht.

die van Peter mis kan gaan en neemt deze signalen mee voor eventueel verder onderzoek. De Kinderombudsman doet verder aan de betrokken instanties, de brancheorganisaties en het ministerie van VWS de oproep de geconstateerde knelpunten ter harte te nemen en waar mogelijk gezamenlijk te zoeken naar punten van verbetering. De Kinderombudsman denkt daarbij aan de volgende punten:

- Bij aanvang van het inzetten van zorg dient eerst een allesomvattend onderzoek naar de problematiek met een duidelijke diagnose gedaan te worden. De noodzakelijke behandeling op maat moet daarna zo spoedig mogelijk gestart worden;
- Beperk het aantal wisselingen van instellingen waarin een minderjarige verblijft, zowel ten behoeve van de behandeling als ten behoeve van het onderwijs;
- Laat maatwerk mogelijk zijn binnen instellingen: als de juiste vormen van zorg niet in één instelling voorhanden zijn, laat de minderjarige dan in de meest geschikte instelling verblijven en vul de zorg daar aan met externe partijen. Daarbij geldt dat goed maatwerk en goede zorg staan en vallen bij goed opgeleid en toegerust personeel en de beschikking over voldoende financiële middelen om maatwerk mogelijk te maken;
- Terughoudendheid is geboden met het verzoeken van een OTS zolang ouders openstaan voor vrijwillige hulp en zolang er geen (zicht op een) concreet doel is dat met de OTS beoogd wordt, dat zonder de OTS niet haalbaar is;
- Zorg voor goede communicatie tussen minderjarige, ouders en betrokken instanties. Erken daarbij elkaars kennis en deskundigheid en zorg voor duidelijkheid over de grens tussen de deskundigheid van de ouders over hun kind en de deskundigheid van de instanties over de juiste zorg en de mate van invloed op het behandelingstraject.

Tot slot heeft de Kinderombudsman met instemming kennisgenomen van het voorstel van BJZ om in samenspraak met Peter en zijn ouders een nieuwe, afrondende rapportage op te stellen en verzoekt BJZ hieraan zo spoedig mogelijk uitvoering te geven.

Analyse

Kinderrechten

De situatie van Peter is geanalyseerd in het licht van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Kinderen hebben op grond van dat verdrag recht op de bescherming en zorg die zij nodig hebben voor hun ontwikkeling. Hoe lastig het kind ook is of hoe complex de situatie, van de volwassenen om hem of haar heen mag verwacht worden dat die zorg georganiseerd wordt. Daarvoor zijn primair de ouders verantwoordelijk maar als zij daartoe niet in staat zijn of er niet uitkomen, moet de Staat hen daarbij helpen of ingrijpen. Het vrijwillige kader verdient hierbij de voorkeur, maar als het niet anders kan in een (meer) gedwongen kader. De staat dient immers de ontwikkeling van een kind te waarborgen in de ruimst mogelijke mate. Kinderen hebben daarnaast recht op een zo goed mogelijke gezondheid en op voorzieningen voor behandeling van ziekte en het herstel van de gezondheid. Tot

slot hebben zij recht op onderwijs, ook als zij niet thuis wonen. Zie het toetsingskader in de bijlage voor de relevante artikelen uit het IVRK.

Knel- en leerpunten uit de zaak van Peter

Als bovengenoemde uitgangspunten over de situatie van Peter worden gelegd, signaleert de Kinderombudsman de volgende knel- en leerpunten:

- **Verschillende beleving en interpretatie van feiten.** Uit de toegezonden informatie blijkt dat verschillende betrokkenen (Peter, zijn ouders, BJZ, Paljas Plus en Icarus) gebeurtenissen verschillend hebben ervaren of interpreteren, mede door uiteenlopende verwachtingen en wensen. Dit komt vaker voor en onderstreept het belang van goede, tijdige en regelmatige communicatie. Aan de andere kant blijkt ook dat de diverse betrokkenen veel hebben gedaan om zorg voor Peter te organiseren. Of die zorg wel of niet de juiste was en/of heeft geleid tot een verbetering van de situatie is een tweede, maar van betrokkenheid van de diverse partijen is zeker sprake. Van onwil tot het tot stand brengen van de juiste hulp is aldus niet gebleken – ook al hebben verschillende partijen elkaars handelingen niet altijd als effectief ervaren – van ervaren onmacht daarentegen wel. Deze onmacht komt voort uit een aantal van de hieronder genoemde punten.
- **Rol en positie ouders:** Ouders zijn primair verantwoordelijk voor hun kind en kennen hun kind het langst. Aan de andere kant zijn zij niet onbevooroordeeld en vaak onvoldoende deskundig wat betreft de beste gezondheidszorg voor hun kind. Van ouders en betrokken instanties mag dan ook over en weer erkenning van elkaars kennis en deskundigheid en een constructieve houding verwacht worden. Dat is het beste voor het slagen van de hulpverlening voor het kind en om diens belangen gaat het immers. Peters ouders voelden zich echter herhaaldelijk niet gehoord of serieus genomen door de instanties. Aan de andere kant lijken zij ook een stevig stempel te hebben gedrukt op het geheel door een uitgesproken – en volgens de instanties soms wisselende – mening met betrekking tot de gewenste instelling of de voortzetting van een plaatsing of behandeling. Al met al ervoeren de instanties de handelwijze van de ouders als een factor waardoor de zorg soms juist stagneerde. De Kinderombudsman ziet dat duidelijke, tijdige en regelmatige communicatie in dit alles sleutelwoorden zijn. Zeker in situaties als deze waarin de moeder nauwlettend een vinger aan de pols houdt en zelf zaken nagaat en controleert. Het gaat daarbij niet alleen om de frequentie – ten tijde van de OTS had de gezinsvoogd zelfs bijna dagelijks contact met de ouders – maar zeker ook om de inhoud van de gesprekken. Het is van belang duidelijkheid te creëren over de grens tussen de deskundigheid van de ouders over hun kind en de deskundigheid van de instanties over de juiste zorg. Ook dient er helderheid te bestaan over de grenzen van de inspraak van de ouders op de behandelmethod. Daarnaast kan goede communicatie met zowel de ouders als het kind een belangrijke bijdrage leveren aan het slagen van een behandeltraject. Zoals de instanties aangeven is behandelmotivatie essentieel voor het slagen van een behandeling. Uit alle informatie blijkt dat de instanties veel geïnvesteerd hebben in communicatie, maar daarbij wellicht niet altijd voldoende oog hebben gehad voor de deskundigheid en kennis van de

ouders ten aanzien van hun kind. Anderzijds realiseert de Kinderombudsman zich dat er voor de instanties grenzen zijn aan de mogelijkheden van communicatie. En al hebben instanties een taak om te voorkomen dat de communicatie vastloopt, ouders kunnen daar ook medeverantwoordelijk voor zijn. Ook in dit geval is sprake van gedeelde verantwoordelijkheid.

- **Vaststellen problematiek bij Peter:** Een volledig persoonlijkheidsonderzoek is bij aanvang uitgebleven (betrokkenen zijn het niet eens over de reden daarvan: BJZ geeft aan dat de ouders telkens weigerden of de tijd niet rijp vonden, de ouders geven aan dat BJZ niet doorzette en het onderzoek weigerde te laten uitvoeren) en vindt ook daarna niet meer plaats. Hierdoor is er geen sprake van een duidelijke diagnose van de complexe problematiek bij Peter en ontbreekt een integrale, overkoepelende aanpak door alle instellingen. Iedere organisatie analyseert vanuit eigen perspectief de situatie van Peter, zowel wat betreft problematiek als wat betreft behandeling. Dit komt de zorg voor Peter niet ten goede. Het verdient aanbeveling dat in ieder geval voorafgaand aan de hulp een allesomvattend onderzoek plaatsvindt met een duidelijke diagnose, want zonder een goede analyse is er geen goede behandeling mogelijk.
- **Inzet OTS:** De ouders van Peter vragen medio 2008 zelf om hulp, onder andere bij BJZ, maar de vrijwillige hulpverlening lijkt niet meteen een passend antwoord te hebben op de situatie van Peter. Vervolgens vraagt BJZ om een OTS, terwijl ouders stellen nog altijd mee te willen werken aan alle hulp die nodig is. Hoewel ouders aanvankelijk min of meer instemmen met de OTS, komt het verzoek de verstandhoudingen niet ten goede, te meer als ook onder de OTS niet de juiste hulp en zorg tot stand blijkt te kunnen worden gebracht. De vraag is dan waarom een OTS überhaupt nodig was. De rechter beslist over de OTS en de Kinderombudsman zal zich daarom verder ook niet uitlaten over de oplegging. Wel merkt de Kinderombudsman op dat de OTS volgens BJZ is geëindigd op verzoek van de ouders omdat moeder zich gestigmatiseerd voelde, er geen draagvlak was voor de OTS en ouders in het vrijwillige kader verder dachten te kunnen. Over de eventuele bedreigde ontwikkeling³ van Peter, de enige grond op basis waarvan een OTS mogelijk is, wordt niets vermeld in de schriftelijke reactie van BJZ op de vragen van de Kinderombudsman. Dat is opvallend, te meer nu de ouders aanvankelijk ook al vrijwillige hulp wilden en zelf aanklopten bij BJZ en uit de stukken bij het verzoek tot opheffing blijkt dat de gewenste ontwikkelingsuitkomsten op dat moment ook nog niet gehaald zijn en er dus nog altijd zorgen zijn rond Peter. De Kinderombudsman is van mening dat terughoudendheid geboden is bij het verzoeken om een OTS zolang ouders openstaan voor vrijwillige hulp en zolang er geen (zicht op een) concreet doel is dat met de OTS beoogd wordt, dat zonder de OTS niet haalbaar is.
- **De juiste instelling:** Peter heeft in een groot aantal instellingen verbleven, o.a. omdat de diagnose niet eenduidig, volledig en door iedereen geaccepteerd was. Maar ook door wachtlijsten, door het niet voorhanden zijn van de juiste instelling op korte afstand (of juist verder weg) van de ouders en/of omdat de benodigde zorg niet op één plek georganiseerd kon worden. Bij een complexe problematiek en een combinatie van zorgen (zoals in casu

³ Artikel 1:254 van het Burgerlijk Wetboek noemt als reden voor een ondertoezichtstelling: 'indien een minderjarige zodanig opgroeit dat zijn zedelijke of geestelijke belangen of zijn gezondheid ernstig worden bedreigd'

gedrag en psychiatrie) is er vaak geen (gesloten) instelling met een volledig sluitend aanbod. Het spreekt voor zich dat een kind in zo min mogelijk instellingen zou moeten verblijven. Ten behoeve hiervan zouden wachtlijsten voorkomen moeten worden. Daarnaast zou er vooral ook ruimte moeten zijn om maatwerk mogelijk te maken binnen een instelling die wellicht niet het volledige benodigde aanbod heeft, maar wel grotendeels aan de problematiek tegemoet komt. In die instelling zou dan de overige zorg erbij georganiseerd moeten kunnen worden, zodat er voor ieder kind een plek is met de juiste zorg.

- **Onderwijs:** Het onderwijs van Peter is niet goed van de grond gekomen. Aan zowel Paljas Plus/Juzt als Icarus is een school verbonden, zodat formeel gezien het onderwijs geregeld lijkt. Paljas Plus/Juzt heeft op vragen over de feitelijke invulling van het onderwijs voor Peter geen inhoudelijke reactie gegeven. Icarus wel. Daaruit blijkt dat er bij Peter sprake zou zijn van een gebrek aan motivatie en dat het onder die omstandigheden altijd lastig zal zijn om een minderjarige onderwijs te geven en een diploma te laten halen. De Kinderombudsman merkt daarover op dat het grote aantal wisselingen van verblijfplaats en de daarmee gepaard gaande schoolwisselingen ook niet motiverend zullen werken voor een minderjarige zoals Peter. In ieder geval belemmeren de vele verhuizingen een onafgebroken schoolgang en wordt het halen van een diploma reeds daarmee lastig. In navolging van het vorige punt is het dus ook met het oog op het onderwijs van belang dat een kind zo min mogelijk van instelling naar instelling gaat. Daarnaast is onderlinge afstemming en correcte overdracht tussen de instellingen van het onderwijstraject van belang.
- **Klachtprocedures:** Via de klachtprocedures zijn bij diverse instanties verschillende klachten behandeld, niet allemaal naar tevredenheid van de klager. Dit heeft vaak grotendeels te maken met de inhoud van het oordeel. Teleurstellend is wel dat de klacht die bij Paljas Plus/Juzt is ingediend niet-ontvankelijk is verklaard in verband met het overschrijden van de termijn van drie maanden. Minderjarigen zoals Peter dienen om te gaan met behandeltrajecten en worden geconfronteerd met allerlei problemen. Ook ouders gaan vaak volledig op in het behandeltraject van en de zorgen om hun kind. Gegeven die situatie is het niet vreemd als het indienen van een klacht niet de eerste prioriteit heeft en een termijn van drie maanden is dan kort. Het verdient aanbeveling dat een instelling als Paljas Plus/Juzt een termijn van drie maanden met enige coulance toepast of een ruimere termijn toepast. Daarbij zou gedacht kunnen worden aan de termijn van één jaar. Deze termijn sluit aan bij de termijnen in de Algemene wet bestuursrecht en de termijnen die veelal door BIZ's worden toegepast. Tot slot betreurt de Kinderombudsman dat Paljas Plus/Juzt in het kader van deze procesanalyse niet alsnog de gelegenheid heeft genomen inhoudelijk op de klacht te reageren.

Bevindingen

1. Beschrijving van de casus

In het voorjaar van 2012 benadert de moeder van Peter de Kinderombudsman. Zij legt ons het verhaal van Peter voor. Peter heeft van zijn dertiende tot zijn zeventiende jaar in verschillende jeugdzorginstellingen verbleven.

2008

In de zomer van 2008, als Peter dertien jaar oud is, begint hij zorgelijk gedrag te vertonen. Zijn eet- en slaappatroon is verstoord, hij heeft wisselende stemmingen, is veel van huis en hij spijbelt. De school van Peter doet een zorgmelding bij BJZ in oktober 2008. De moeder van Peter trekt vervolgens ook zelf aan de bel bij BJZ voor hulp. Er zijn naast BJZ nog verschillende andere partijen betrokken, zoals de GGZ, de jeugdpolitie en zijn school, om de problemen van Peter aan te pakken. Al deze vrijwillige hulp heeft volgens BJZ niet het gewenste effect. BJZ verzoekt in november 2008 de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek te doen om te bepalen of verplichte hulp nodig is. In december 2008 wordt er door de rechter een voorlopige ondertoezichtstelling uitgesproken. De rechter wijst daarbij het verzoek van de ouders om een persoonlijkheidsonderzoek van Peter toe. Tot een onderzoek komt het niet.

2009

In maart 2009 wordt de voorlopige ondertoezichtstelling omgezet in een ondertoezichtstelling en volgt een machtiging uithuisplaatsing. De machtiging uithuisplaatsing vindt plaats met instemming van de ouders van Peter.

In 2009 verblijft Peter achtereenvolgens meerdere malen in een netwerkpleeggezin, Ithaka (instelling voor kinder- en jeugdpsychiatrie, waar Peter wegloopt), penitentiaire inrichting (voor volwassenen) Torentijd (in het kader van een crisisplaatsing nadat Peter wegloopt bij het netwerkpleeggezin), justitiële jeugdinrichting de Hunneberg (in afwachting van een plaats bij Paljas Plus) en uiteindelijk in juni in Paljas Plus (gesloten jeugdzorg). In november 2009 is de ondertoezichtstelling op verzoek van BJZ door de rechtbank opgeheven. De gewenste ontwikkelingsuitkomsten zijn op tal van punten nog niet behaald en de situatie is nog altijd zorgelijk, maar toch kan de OTS volgens het verzoek tot opheffing van BJZ beëindigd worden omdat de OTS geen enkele toegevoegde waarde meer heeft: Peter en zijn ouders verlenen vrijwillig hun medewerking aan alle hulp die Peter nodig heeft. Met de opheffing van de OTS verandert de rol van BJZ opnieuw in vrijwillige hulpverlening. De plaatsing in Paljas Plus blijft van kracht. Deze plaatsing was immers al op vrijwillige basis met instemming van de ouders van Peter.

2010

In januari is het verblijf in Paljas Plus door de ouders van Peter beëindigd naar aanleiding van een vermeende bedreiging van Peter door een groepsleider. Van deze bedreiging is door de ouders van Peter aangifte gedaan bij de politie. De aangifte van de bedreiging is uiteindelijk geseponeerd. Na het

abrupte einde van zijn verblijf bij Paljas Plus woont Peter van januari tot april 2010 thuis bij zijn ouders. In deze periode gaat het steeds slechter met hem en uiteindelijk loopt hij weg. Via een inbewaringstelling vindt met spoed een gedwongen opname plaats van Peter bij Ermergis Ithaka Kinder- en Jeugdpsychiatrie. Vanuit daar wordt hij de volgende dag geplaatst in Icarus (gesloten jeugdzorg). Peter verblijft daar van april tot november. Peter en zijn ouders staan – volgens henzelf al vrij snel maar in ieder geval aan het einde – niet meer achter de plaatsing in Icarus, omdat zij het oneens zijn met de gang van zaken. Ze willen dat Peter zo spoedig mogelijk overgebracht wordt naar Herlaarhof (een instelling voor kinder- en jeugdpsychiatrie). Dit kan niet ter stond geregeld worden en ter overbrugging is Peter naar Vliethoeve (andere vestiging van Paljas Plus in Kortgene) gegaan. Uiteindelijk gaat Peter 15 november naar Herlaarhof. In december 2010 sluit BJZ het dossier van Peter.

2. Standpunt van Peter en zijn ouders

Peter en zijn ouders hebben klachten over de hele gang van zaken rond het vinden van de juiste zorg. In het bijzonder richten de klachten zich op de instellingen Paljas Plus en Icarus en op de rol die BJZ heeft gespeeld. Zij zijn van mening dat BJZ en de instellingen niet (tijdig) hebben zorggedragen voor de juiste hulpverlening aan Peter. Zij stellen BJZ om hulp te hebben gevraagd, maar vervolgens jarenlang zelf te hebben moeten zoeken naar de juiste plek voor Peter. Binnen de instellingen zijn er verder tal van dingen gebeurd waar Peter en zijn ouders het niet mee eens zijn. Peter heeft in veel verschillende instellingen verbleven en telkens kwamen zij tot de conclusie dat de geboden zorg niet passend was voor hem. Pas in Herlaarhof werd volgens de ouders aan Peter de behandeling aangeboden, die hij nodig had.

Volgens Peter en zijn ouders zijn er veel fouten gemaakt in de hulpverlening door BJZ, Icarus en Paljas Plus. Er is geen onderzoek verricht naar wat het probleem was bij Peter. Volgens de ouders weigerde BJZ het juiste onderzoek te laten uitvoeren. Ze menen voorts dat er door alle partijen onvoldoende naar hen is geluisterd. Zij geven daarbij aan dat zij soms misschien niet op zo'n handige manier zijn opgekomen voor hun zoon, maar dat je als jongere en ouder vaak machteloos staat, want de hulpverlener heeft gelijk. Ook zou onvoldoende de focus zijn gelegd op de psychiatrische problemen waar Peter mee kampte. Door al deze facetten kwam de juiste zorg niet van de grond, aldus Peter en zijn ouders. Zij zijn voorts van mening dat BJZ onterecht een ondertoezichtstelling heeft aangevraagd, terwijl zij van meet af aan hulp wilden en dus mee wilden werken. Dat zij er aanvankelijk mee instemden, was omdat werd aangegeven dat Peter met een OTS sneller hulp zou kunnen krijgen, maar dat bleek achteraf onjuist te zijn. Tot slot vinden ze het erg dat Peter door de hele gang van zaken geen goed onderwijs heeft kunnen volgen en nu geen diploma heeft.⁴

⁴ Omdat de Kinderombudsman geen onderzoek gaat doen naar concrete klachten, worden de afzonderlijke klachten niet beschreven in de visie van Peter en zijn ouders.

Peter schreef naar aanleiding van het verslag van bevindingen nog het volgende:

De verwachtingen die ik had van de instellingen waarmee ik in aanraking ben gekomen, is dat ik hulp zou krijgen voor mijn problemen, die mij in die tijd nog niet helemaal duidelijk waren. Ik hoopte dat ik hulp zou krijgen om hier achter te komen en het ook door middel van behandeling/begeleiding zou kunnen oplossen. Helaas is dat niet gebeurd. Ik heb het gevoel dat er door deze instanties nooit echt naar mij geluisterd is, dat ik nergens bij betrokken werd qua belangrijke beslissingen met het gevolg dat er veel achter mijn rug gebeurde. Hier heb ik een behoorlijke periode last van gehad. Het vertrouwen in de hulpverlening is behoorlijk geschaad doordat er veel achter mijn rug om gebeurde, er veel dingen op papier staan die niet kloppen, discussies, meningsverschillen die uiteindelijk grote gevolgen hebben gehad voor mij. Verder vind ik het erg kwalijk dat de zorginstellingen waar de klachten over gaan toch vooral mij of mijn ouders de schuld ervan geven. Terwijl er grote fouten zijn gemaakt, maar niemand daarvoor verantwoordelijkheid neemt. Met als gevolg dat ik een periode van 5 jaar letterlijk stil heb gezeten en tot op heden nog steeds zit.

3. Visies van de betrokken instanties

In het kader van de procesanalyse van de Kinderombudsman is op 25 februari 2013 nadere informatie opgevraagd bij BJZ, Juzt (Paljas Plus is onderdeel van Juzt) en Icarus. De centrale vraag die hen is voorgelegd is de volgende:

Welke meerwaarde/bijdrage hebben BJZ, Icarus en Paljas Plus in de periode van 2008 tot eind 2010, of gedeelten daarvan, uiteindelijk kunnen leveren aan het vinden van een passend antwoord op de problemen van Peter en het geven van een juiste invulling van het recht op zorg, ontwikkeling (inclusief onderwijs) en gezondheid?

De Kinderombudsman heeft BJZ, Paljas Plus/Juzt en Icarus naast deze centrale vraag nog een aantal subvragen gesteld, toegespitst op de instantie. Onder andere is BJZ gevraagd naar de (voorlopige) ondertoezichtstelling, het door de ouders van Peter gestelde ontbreken van een onderzoek naar wat er aan de hand was met Peter, de tijd die het kostte om Peter op Paljas Plus geplaatst te krijgen en waarom er gekozen is voor plaatsing binnen Icarus. Paljas Plus/Juzt en Icarus is onder andere gevraagd hoe wordt teruggekeken op de plaatsing van Peter en of er verbeterpunten naar aanleiding van de plaatsing van Peter bij hen worden gezien. Aan Paljas Plus/Juzt is verder onder andere gevraagd wat is gedaan om een voortijdig vertrek van Peter bij Paljas Plus te voorkomen. Daarnaast is Icarus onder andere gevraagd naar het overleg tussen hen en Herlaarhof dat volgens de ouders van Peter niet tot stand kwam en de door de ouders zo gewenste overgang naar Herlaarhof vertraagde.

Visie BJJ

BJZ heeft op 20 maart 2013 gereageerd op de vragen van de Kinderombudsman. BJJ deelde onder meer het volgende mee.

Na de aanmelding bij BJJ zijn veel hulpverlenende instellingen bij Peter betrokken geraakt. Ondanks dat werd de situatie met betrekking tot Peter slechter en zijn ouders hadden geen grip meer op hem. Hierop verzocht BJJ de Raad voor de Kinderbescherming een onderzoek te doen. Naar aanleiding van dit onderzoek heeft de rechter een voorlopige ondertoezichtstelling uitgesproken. Er werd gestart met Multi Systeem Therapie. BJJ stelt dat mede door de voorlopige ondertoezichtstelling, waarbij de gezinsvoogd strak vasthield aan gemaakte afspraken, meer druk is uitgeoefend om Multi Systeem Therapie te blijven volgen. BJJ geeft aan dat op verzoek van de ouders van Peter de ondertoezichtstelling niet meer is verlengd. Moeder zou zich gestigmatiseerd voelen en zij zou zich schamen voor de ondertoezichtstelling. Omdat de ondertoezichtstelling geen draagvlak had en de ouders van Peter in het vrijwillig kader verder dachten te kunnen, is de ondertoezichtstelling niet meer voortgezet.

Alle te volgen stappen (GGZ/kinderarts/gedwongen opname GGZ/uithuisplaatsing) zijn met de ouders van Peter besproken. BJJ geeft aan dat de opstelling van moeder wisselend was, waardoor de uitvoering stagneerde. De moeder van Peter legde de verantwoordelijkheid elders of voelde zich niet gehoord of begrepen, ondanks het veelvuldige, soms bijna dagelijkse contact met de gezinsvoogd. Uiteindelijk is besloten tot gesloten jeugdzorg omdat investeren in de thuissituatie niet leidde tot een meerwaarde en Peter zich onttrok aan de hulp.

Ten aanzien van de vraag of er een onderzoek is uitgevoerd namens/op verzoek van BJJ naar wat er aan de hand was met Peter deelde BJJ het volgende mee. Alle mogelijke pogingen tot welk onderzoek dan ook (GGZ-ambulant en GGZ-opname) werden aangeboden, maar geweigerd of de ouders van Peter vonden dat de tijd niet rijp was.

Op de vraag waarom het een half jaar heeft geduurd voordat Peter gesloten werd geplaatst bij Paljas Plus en of BJJ vergeten was Peter aan te melden, schrijft BJJ dit volstrekt niet vergeten te zijn. Steeds is echter het tempo van de moeder van Peter gevolgd, aldus BJJ. In eerste instantie was, in overleg met allen, gekozen voor de Ottho Gerhard Heldringstichting. De ouders van Peter gaven echter na verloop van tijd de voorkeur aan Paljas Plus. Daardoor moest worden aangesloten bij de wachtlijst van Paljas Plus. Peter is daarvoor aangemeld bij een centraal systeem. Moeder heeft echter met Paljas zelf gebeld en daar stond hij niet op de lijst, waaruit zij concludeerde dat hij niet was aangemeld.

Tegen het advies van BJJ in is Peter na zijn verblijf in Paljas Plus weer thuis gaan wonen. BJJ had de intentie om te komen tot een "Veiligheidsplan" omdat Peter snel terugviel in zorgelijk gedrag met betrekking tot zijn eigen veiligheid. Hij is hierop via een inbewaringstelling op de crisisafdeling van Ithaka opgenomen. Op de zitting is door de rechter besloten de inbewaringstelling op te heffen, terwijl BJJ middels een inbewaringstelling Peter op een gesloten jeugd GGZ-afdeling had willen plaatsen. Dit

is niet gerealiseerd met als gevolg dat Peter wel binnen een gesloten kader in de jeugdhulpverlening geplaatst moest worden. Dit is Icarus geworden. Icarus had de mogelijkheid om de specifieke ambulante GGZ-behandeling uit te besteden aan samenwerkingspartners, ondanks dat Peter gesloten geplaatst was. Ouders en Peter weigerden echter dit aanbod. BJZ heeft wel degelijk bemiddeld tussen Icarus en Herlaarhof, ook in opdracht van de kinderrechter, om opname op de Herlaarhof te realiseren. Uiteindelijk is een samenwerking/afstemming gerealiseerd, aldus BJZ. Omdat de plaatsing op Icarus in de tussentijd ernstig verstoord was, heeft BJZ Peter tijdelijk op de Vliethoeve in Kortgene geplaatst tot hij door kon naar Herlaarhof.

Ten aanzien van het onderwijs is BJZ kort in zijn antwoord: onderwijsbemiddeling was niet aan de orde. BJZ geeft verder aan dat ter voorbereiding op het beantwoorden van de gestelde vragen in totaal 271 pagina's contactjournaals en een veelvoud van contacten zijn nagekeken. Opvallend en teleurstellend is volgens BJZ, dat ondanks de vele inspanningen BJZ en Peter en zijn ouders niet zijn gekomen tot een goede samenwerking. Om dit soort problemen het hoofd te bieden, is BJZ begin 2013 gestart met de implementatie van Generiek Gezinsgericht Werken. Bij deze werkwijze wordt er veel meer tijd geïnvesteerd in de relatie met cliënt en cliëntstelsel, waardoor de kans groter is dat de begeleiding van BJZ ook daadwerkelijk slaagt.

Ten slotte laat BJZ in antwoord op de vraag of BJZ een afsluitende rapportage kan opstellen, gebaseerd op de huidige en actuele kennis over Peter, het volgende weten. Met de ervaringen van BJZ en met de ervaringen van de ouders van Peter bestaat nu de mogelijkheid om gezamenlijk tot een verslag te komen, waarin een ieder zich kan vinden.

Visie Paljas Plus/Juzt

Paljas Plus/Juzt heeft op 25 maart 2013 gereageerd op de vragen van de Kinderombudsman. Paljas Plus/Juzt liet onder meer het volgende weten.

In retrospectief is het moeilijk te bepalen of de aanpak van Paljas Plus heeft bijgedragen aan de verbetering van de situatie en het welzijn van Peter. Paljas Plus/Juzt is er momenteel niet van op de hoogte hoe het Peter vergaat. De keuze voor Paljas Plus was aan de orde in verband met de afstand tot de woonsituatie van Peter, waar hij volgens hemzelf en zijn moeder is bedreigd en slachtoffer was van mishandeling. De belangrijkste doelstelling was om Peter sociaal weerbaarder te maken en weer terug te laten keren naar de thuissituatie. De hulpverlening was gericht op het aanleren van gedragsvaardigheden en het behouden en verbeteren van de contacten met de ouders van Peter. Het behandel doel was bij vertrek van Peter niet gehaald, aldus Paljas Plus/Juzt.

Paljas Plus/Juzt geeft aan dat zij bij een machtiging gesloten plaatsing een opnameplicht hebben. Pas in de loop van een verblijf leren zij een jongere beter kennen. Bij Peter werd, gezien zijn leeftijd, het perspectief afgesproken dat hij op eigen benen moest gaan leren staan. Vanwege de incidenten tijdens het verlof heeft Paljas Plus het verlof willen beperken, maar daar was de moeder van Peter het niet mee eens. Daardoor ontstond een dilemma: zowel het beperken van het verlof als het op verlof

gaan met incidenten tot gevolg, droegen niet bij aan een grotere zelfstandigheid van Peter. In de afweging van zo'n dilemma is Paljas Plus/Juzt van mening, dat ouders uiteindelijk belangrijker zijn dan tijdelijke behandelaars. Ook al vreesde men bij Paljas Plus dat het op 29 januari 2010 terugkeren naar huis van Peter geen oplossing zou zijn, meende Paljas Plus niet in de situatie te zijn om dat tegen te houden. Paljas Plus/Juzt is zich er van bewust dat moeder juist stelt dat het verlof door Paljas is doorgedrukt en stelt dat wat dat betreft de verklaringen van moeder en de behandelaars dus verschillen.

Ten aanzien van de vraag of er verbeterpunten naar aanleiding van de plaatsing worden gezien, deelde Paljas Plus/Juzt het volgende mee. Een eerste leerpunt is dat de behandelaars achteraf menen dat de individuele problematiek van Peter wellicht meer aandacht had kunnen krijgen. Op dat moment ontbrak daar nog voldoende kennis over. Paljas Plus/Juzt is onlangs met een nieuw behandelprogramma op dat terrein gestart. Een tweede leerpunt is, dat intensiever contact met BJZ wellicht had kunnen leiden tot een eendrachtiger beleid jegens moeder.

Het komt wel vaker voor dat een behandeldoel nog niet bereikt is, vaak onder invloed van het aflopen van de gesloten machtiging en onvoldoende behandelmotivatie bij de minderjarige zelf. Behandelmotivatie is essentieel voor het behalen van een behandelresultaat. Om een voortijdig vertrek van Peter bij Paljas Plus te voorkomen heeft Paljas Plus geïnvesteerd in behandelmotivatie. Dit is in het geval van Peter onvoldoende gelukt. De incidenten die zich tijdens het verlof voordeden en de (vermeende) bedreigingen van een medewerker van Paljas Plus richting Peter hebben daar volgens Paljas Plus/Juzt waarschijnlijk aan bijgedragen. Wat betreft die bedreigingen en de veiligheid van Peter is daarover met Peter en zijn moeder gesproken en is de beveiliging geïnstrueerd.

Ten aanzien van het onderwijs heeft Paljas Plus/Juzt laten weten dat aan Paljas een interne school verbonden is. De afstemming daarmee is door de Inspectie van het Onderwijs positief beoordeeld. Dat laat onverlet dat er op school iets kan voorvallen. Verder is van Paljas Plus/Juzt geen concrete informatie ontvangen over de schoolgang van Peter bij hen. Uit informatie over het onderwijs bij Paljas Plus/Juzt verkregen van Peter en zijn ouders blijkt overigens dat er een Handelingsplan opgesteld is om de leerachterstanden bij Peter in te lopen en dat Peter de vakken Nederlands, Economie, Geschiedenis, Aardrijkskunde, Maatschappijleer en Praktijkvakken heeft gevolgd. Verder volgt uit de informatie dat er bij Peter sprake is van onvoldoende motivatie voor de lesstof en dat gezocht is naar een manier om het lesaanbod en niveau zodanig aan te passen dat Peter succeservaringen kan opdoen.

Paljas Plus/Juzt is gevraagd wat belangrijk is voor goede hulpverlening. Paljas Plus/Juzt geeft aan dat voldoende en goed toegerust personeel nodig is. Wat dat betreft maken zij zich ook zorgen over de aangekondigde bezuinigingen van het ministerie van VWS.

Tot slot zij nog vermeld dat Peter en zijn moeder bij brief van 27 oktober 2012 een aantal klachten hebben ingediend over de gang van zaken binnen Paljas. De klachten zijn door de klachtencommissie van Paljas niet inhoudelijk behandeld, omdat zij de termijn van drie maanden waarbinnen een klacht

moet zijn ingediend hadden overschreden. Het feit dat Peter en zijn ouders niet binnen die drie maanden de klacht hadden ingediend vanwege de ernst van de klacht en de verwerking van alles, was voor de klachtencommissie van Paljas/Juzt onvoldoende zwaarwegend om de klacht alsnog te behandelen. Paljas Plus/Juzt geeft aan drie jaar na dato niet alsnog inhoudelijk op de klachten in te kunnen gaan vanwege het gevaar van onvolledigheid en subjectiviteit.

Visie Icarus

Icarus heeft op 10 mei 2013 inhoudelijk gereageerd op de vragen van de Kinderombudsman. Icarus deelde onder meer het volgende mee.

De aanmelding binnen een gesloten jeugdzorginstelling werd noodzakelijk geacht als voorbereiding op een gespecialiseerde psychiatrische instelling met een meer open karakter. Het betrof een spoedopname met als doelstelling stabiliseren en motiveren om te kunnen doorplaatsen naar de psychiatrie. De beginperiode vanaf 27 april binnen Icarus stond in het teken van bescherming van Peter, acceptatie van het verblijf van Peter binnen de gesloten jeugdzorg en stabilisatie. Op 28 mei vond een behandelbespreking plaats en medio augustus een intake bij psychologenpraktijk Nuth. Bij Nuth wordt gestart met EMDR. Eén en ander bleef lange tijd onduidelijk door de ambivalente houding van de ouders.

In de loop van het verblijf van Peter is, na meerdere multidisciplinaire overleggen, besloten om de vrijheden en verantwoordelijkheden van Peter op te bouwen, onder andere middels verloven. Icarus meent dat er een duidelijke vooruitgang was waar te nemen: de problematieken van Peter die genoemd zijn in zijn aanmeldossier zijn zichtbaar aangepakt en verbeterd tijdens zijn verblijf in Icarus en hij was klaar voor doorplaatsing naar Herlaarhof.

Icarus geeft aan dat zij de juiste plek was voor Peter op dat moment, gezien de genoemde doelstelling van de aanmelding. Of Icarus destijds de beste behandelplek was voor Peter is moeilijk te beantwoorden. Enerzijds is structuur en veiligheid die geboden worden binnen Icarus een argument voor plaatsing. Ook is op het gebied van behandeling door Icarus gewerkt aan de behandeldoelen van Peter. Als tegenargument voor de plaatsing van Peter zou kunnen worden aangedragen dat de gesloten jeugdzorg een zware hulpvorm was voor Peter, vanwege het gesloten karakter en de geografische afstand tussen Icarus en de ouders. Tijdens het verblijf van Peter zijn meerdere gesprekken met hem en met zijn ouders gevoerd over onder andere de plaatsing en de behandeltrajecten. Ondanks deze gesprekken bleef de afstemming en het zoeken naar de balans tussen Icarus en de ouders van Peter zeer moeilijk. Peter heeft zeer complexe problematiek op het gebied van gedrag en psychiatrie. Icarus richt zich in hoofdzaak op jongeren met gedragsproblematiek en beschikt niet over het volledige aanbod waarover een psychiatrische instelling wel beschikt. Daarnaast was er bij Peter sprake van een complexe systeemproblematiek en was eerder gebleken dat hij zich niet kon handhaven in de psychiatrie.

Icarus geeft verder aan dat het verblijf van Peter binnen Icarus twee gezichten had. In het directe contact met Peter en op de groep waren er geen problemen. De communicatie met de ouders (met name met moeder) verliep zeer problematisch. Daardoor ontstonden over en weer misverstanden en helaas ook irritaties, hetgeen de hulpverlening aan Peter niet ten goede kwam, aldus Icarus. Het ging om een grote mate van betrokkenheid en bezorgdheid van de moeder die echter leidde tot stagnatie van het behandelingsproces. Het kan lastig zijn om tegemoet te komen aan de wensen en verwachtingen van de ouders, zeker in het geval van Peter, waar omwille van zijn veiligheid en dat van het personeel de mogelijkheden binnen de leefgroep beperkt zijn. Overigens is er inmiddels ook een toenemende aandacht voor de ouder- en cliëntparticipatie. Een goede samenwerkingsrelatie tussen de ouders van Peter en Icarus is helaas niet tot stand gekomen. Waar de ouders van Peter Icarus verweten teveel op de macht te zitten, voelden de hulpverleners van Icarus zich teveel beknot in hun professionele ruimte, aldus Icarus.

Icarus vermeldt dat over het overleg tussen Icarus en Herlaarhof hardnekkige misverstanden bestaan; in een beschikking ten aanzien van Peter van de rechtbank Middelburg van 30 september 2010 staat geschreven dat de psychiater en de behandelaar van Icarus niet dezelfde opvattingen hadden over de situatie van Peter, waardoor nog niet duidelijk was of Herlaarhof een geschikte instelling voor hem was. Volgens Icarus was deze constatering feitelijk onjuist; de psychiater en de behandelaar hadden wel dezelfde opvatting. Verklaring voor de onjuiste weergave van de rechtbank zou kunnen zijn dat de behandelaar en/of de psychiater niet rechtstreeks bij deze procedure betrokken is geweest en zij pas achteraf weet hebben gehad van wat anderen daarover aan de rechtbank hebben medegedeeld. Hetzelfde geldt ook voor een andere belangrijke constatering van de rechtbank Middelburg; namelijk miscommunicatie tussen (de psychiaters van) Icarus en Herlaarhof, waardoor op dat moment nog niet duidelijk was of overplaatsing van Peter naar Herlaarhof op korte termijn mogelijk was. Dit was een onjuiste conclusie op basis van door de betrokken psychiater weersproken informatie. Het opstarten van de noodzakelijk geachte psychiatrische behandeling in Herlaarhof zou daardoor zijn vertraagd.

Ten aanzien van het onderwijs is aangegeven dat dit wordt georganiseerd door de SOVSO School St. Jozef. Het wordt ingevuld rond het behandel- en verblijfsplan waarbij de jeugdige centraal staat. Er wordt geen antwoord gegeven op de feitelijke vorm waarin het onderwijs gestalte kreeg voor Peter, maar uit de meegezonden bijlagen blijkt dat Peter geen onderwijsmotivatie heeft: het volgen van onderwijs gaat niet van harte, huiswerk wil hij liever niet doen en hij probeert regelmatig onderwijsblokken te ruilen. Zolang hij deze instelling houdt, komt elke leerkracht in handelingsverlegenheid, volgt uit een voortgangsverslag van het onderwijstraject van de onderwijsafdeling.

Met betrekking tot wat er nodig is voor goede hulpverlening deelt Icarus ten slotte mee dat zij werkt met een zeer complexe doelgroep, waarbij het steeds zoeken is naar een balans tussen het behandelen/opvoeden van jongeren in de gesloten jeugdzorg en de rol en verantwoordelijkheid van ouders. Het is bijzonder moeilijk om binnen korte tijd een passende diagnose en vervolgens passende zorg te vinden en te bieden. Icarus beschikt voorsnog niet over alle mogelijkheden zoals een psychiatrische instelling daar wel over beschikt. Een samenwerking tussen de gesloten jeugdzorg en

een GGZ-instelling wordt vaak gezocht, doch dit is meestal onvoldoende omdat de integratie van de in de therapie geleerde inzichten en vaardigheden in de dagelijkse praktijk moeilijk tot stand komt. Soms kan ook de GGZ niet ingeschakeld worden (en toch nodig zijn), omdat de geslotenheid nog te zeer nodig is om de veiligheid van de jongere te garanderen. Geïntegreerde psychiatrische/psychologische zorg in de gesloten jeugdzorg zou een betere optie zijn, maar daarvoor zijn dan meer financiën, opleiding, personeel, infrastructuur etc. nodig, aldus Icarus.

Tot slot vermelden zij dat Peter en zijn ouders verschillende klachten hebben ingediend bij de klachtencommissie over incidenten en de gang van zaken bij Icarus. Deze klachten zijn behandeld, maar niet (volledig) naar tevredenheid van Peter en zijn ouders afgedaan.

Marc Dullaert

De Kinderombudsman

BIJLAGE: Toetsingskader Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Artikel 3, eerste en tweede lid

1. "Bij alle maatregelen betreffende kinderen, ongeacht of deze worden genomen door openbare of particuliere instellingen voor maatschappelijk welzijn of door rechterlijke instanties, bestuurlijke autoriteiten of wetgevende lichamen, vormen de belangen van het kind de eerste overweging."
2. "De Staten die partij zijn, verbinden zich ertoe het kind te verzekeren van de bescherming en de zorg die nodig zijn voor zijn of haar welzijn, rekening houdend met de rechten en plichten van zijn of haar ouders, wettige voogden of anderen die wettelijk verantwoordelijk voor het kind zijn, en nemen hiertoe alle passende wettelijke en bestuurlijke maatregelen."

Artikel 6, tweede lid

"De Staten die partij zijn, waarborgen in de ruimst mogelijke mate de mogelijkheden tot overleven en de ontwikkeling van het kind."

Artikel 18, tweede lid

"Om de toepassing van de in dit Verdrag genoemde rechten te waarborgen en te bevorderen, verlenen de Staten die partij zijn passende bijstand aan ouders en wettige voogden bij de uitoefening van hun verantwoordelijkheden die de opvoeding van het kind betreffen, en waarborgen zij de ontwikkeling van instellingen, voorzieningen en diensten voor kinderopvang."

Artikel 20, eerste lid

"Een kind dat tijdelijk of blijvend het verblijf in het gezin waartoe het behoort, moet missen, of dat men in zijn of haar belang niet kan toestaan in het gezin te blijven, heeft het recht op bijzondere bescherming en bijstand van staatswege."

Artikel 24, eerste lid

"De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op het genot van de grootst mogelijke mate van gezondheid en op voorzieningen voor de behandeling van ziekte en het herstel van gezondheid. De Staten die partij zijn, streven ernaar te waarborgen dat geen enkel kind zijn of haar recht op toegang tot deze voorzieningen voor gezondheidszorg wordt onthouden."

Artikel 28, eerste lid

"De Staten die partij zijn, erkennen het recht van het kind op onderwijs."